

Gazdálkodástudományi kar

Műhelytanulmányok Vállalatgazdaságtan Intézet

☒ 1093 Budapest, Fővám tér 8., 1828 Budapest, Pf. 489
☎ (+36 1) 482-5424, fax: 482-5567,
www.uni-corvinus.hu/vallgazd

Vállalatgazdaságtan
Intézet

A Public-Private Partnership vélt és valós hangsúlyai Magyarországon

Kozma Miklós – Szekeres Eszter

111. sz. Műhelytanulmány
HU ISSN 1786-3031

2009. január

Budapesti Corvinus Egyetem
Vállalatgazdaságtan Intézet
Fővám tér 8.
H-1093 Budapest
Hungary

Kozma Miklós – Szekeres Eszter

A Public-Private Partnership vélt és valós hangsúlyai Magyarországon

(Assumed and actual emphases of Public-Private Partnership in Hungary)

Absztrakt

Írásunk a Public-Private Partnership (PPP) magyarországi megvalósulásának hangsúlyairól szól. Azt vizsgáljuk, hogy a szakmai közvélemény milyen képet alakíthatott ki e projektekről a szaksajtó olvasásán keresztül. Három tágabb elvi szempont sajtóbeli megjelenésének súlyát elemezzük: a PPP céljai, a feladatok hatékonyabb elvégzésének módja, illetve a társadalmi kontroll megvalósulása áll érdeklődésünk középpontjában. A tartalomelemzés matematikai-statisztikai módszereit alkalmazzuk. Következtetésünk, hogy a PPP-projektek általában még nem elvi lényegük szerint valósultak meg Magyarországon, bár az évek során érzékelhető pozitív irányú elmozdulás: tanulási folyamat történik. Ennek alapján nem szabad a PPP-t mint módszert elvetni a közfeladatok ellátásában, hanem alkalmazási módjának tökéletesítésére kell törekedni.

Kulcsszavak: Public-Private Partnership, Tartalomelemzés, Közszolgáltatás, Média, Empirikus módszerek

Assumed and actual emphases of Public-Private Partnership in Hungary

Abstract

This working paper focuses on the perceptions of the Hungarian implementation of Public-Private Partnership (PPP) projects. It was examined how PPP was perceived in the wider public through the communication of the most read daily and weekly business journals. We analyzed the proportion of three broad aspects in the articles: the main goals of PPP, efficiency improvement as a substantial opportunity for value creation, and the role of democratic control. We applied the mathematical-statistical methods of content analysis. Our conclusion is that PPP-projects in Hungary are far from the normative model of implementation as discerned from literature, but from year to year a positive shift, a learning process can be observed. Therefore, instead of discarding PPP as a progressive government solution, Hungary should focus on improving the design and implementation of PPP projects.

Keywords: Public-Private Partnership, Content Analysis, Public Services, Media, Empirical Methods

Kozma Miklós – Szekeres Eszter

A Public-Private Partnership vélt és valós hangsúlyai Magyarországon

- Műhelytanulmány – 2009. január

Bevezetés

A Public-Private Partnership (PPP) néhány év alatt Magyarországon is ismert fogalomná vált. A gazdasági életben nap mint nap lehet a PPP érintettjeivel találkozni – banki döntéshozókkal, a pályázó, kivitelező társaságok vezetőivel, tanácsadókkal, felsőoktatásban oktatókkal, közszférában alkalmazottakkal. Annak ellenére, hogy a PPP által nyújtott lehetőségek egyre nagyobb figyelmet vonzanak, még nem tisztázott, hogy mi a PPP-konstrukció fő célja a magyarországi viszonyok között. Hogyan látja, láthatja a közvélemény a jelenség szerepét, jelentőségét, megvalósíthatóságát? Felmerül a kérdés, hogy ma Magyarországon a szélesebb közönség előtt milyen hangsúlyokkal, milyen megközelítésekben jelenik meg a PPP: mi tekinthető a PPP céljának, milyen hangsúly esik az értékteremtésre.

A háttérrel jelentő nemzetközi gazdálkodástani szakirodalom feldolgozásával a PPP mint sajátos üzleti vállalkozás sikertényezőinek, az értékteremtés meghatározóinak feltárására van lehetőség. Írásunk első fejezete ennek rövid összefoglalása. Az így azonosítható elvi összefüggések fényében értékelhetővé válik a kutatásunk fókuszában álló empirikus vizsgálat eredménye. A PPP magyarországi térnyerése szempontjából kritikus évek szakajtóban megjelent írásainak tartalomelemzésével arra keressük a választ, milyen valós hangsúlyokkal létesültek a magyarországi projektek, illetve mi az, ami ebből a közvélemény számára érzékelhetővé válhatott a sajtón keresztül.

A nemzetközi szakirodalomban a PPP megértését, egyes projektek leírását célul kitűző empirikus kutatások publikációi dominálnak (a számos konceptuális, illetve „ismeretterjesztő” jellegű írás mellett) (példaként: Wakeford – Valentine, 2001, Van Ham – Koppenjan, 2002). Jellemző, hogy egy-egy iparágra, illetve országra fókuszálva közlik a gyűjtött információk analitikus következtetéseit. A legelterjedtebb empirikus módszertan az esettanulmány. E cikkek ritkán jelennek meg részletes módszertani leírással az akadémiai folyóiratokban,

amelynek következtében mind külső érvényességük, mind megbízhatóságuk óvatosan értékelendő. Mostani kutatásunk két szempontból kíván hozzájárulni az eddigi ismeretekhez: viszonylag megbízható módszertannal a magyar sajtóban megjelent tények módszeres elemzését végeztük el, iparági különbségtétel nélkül, átfogóan elemezve a PPP-t. Előfeltevésünk szerint a PPP magyarországi sikerét alapvetően meghatározza majd, hogy mennyire pozitív fogadtatást kap a szakmai közvélemény részéről. Ennek egyik meghatározó formálója pedig a szaksajtó. Másrészt a PPP fogalmának megítéléséhez előfeltevésünk szerint kevésbé fog iparági specifikáció kapcsolódni a közfelfogásban: a fogalom megítélése az összes helyi tapasztalat eredőjeként lesz értelmezhető.

Kutatásunkkal fő célunk annak elősegítése, hogy közelebb kerüljünk a PPP sikerét meghatározó magyarországi folyamatok megértéséhez. Használható ismereteket szeretnénk adni azon magyarországi döntéshozók számára, akik a PPP további sorsáról döntenek. A számukra is hozzáférhető és részben feldolgozott nemzetközi szakirodalom és a fokozatosan halmozódó helyi gyakorlati tapasztalatok kiegészítésének szánjuk a sajtóanyag módszeres elemzését.

A PPP fogalma, elvi alapjai

A Public-Private Partnership (PPP) általunk használt definíciója: „Együttműködés állami és magánfelek között, amely tartós jellegű, és a felek közös terméket vagy szolgáltatást állítanak elő, amelynek kockázatát, költségeit és hasznát megosztják egymás között.” (Klijn – Teisman, 2004.; a fogalom differenciáltabb értelmezéséről: Kozma, 2007.).

A nemzetközi szakirodalom elemzése alapján Kozma (2007., 47-60. o.) az alábbi öt szempont kiemelt jelentőségét azonosítja a PPP elvi sikerét meghatározó fő fókuszpontokként:

- a célok világos meghatározása, (McQuaid, 2000, Haggart, 2004)
- a teljesítmény megfelelő mérése (value-for-money, VFM), (Collin – Hansson, 2000)
- a projekt értéknövelését célzó kockázatmegosztás, (Hood – McGarvey, 2002, Hardcastle – Boothroyd, 2003, Clarke – Healy, 2003)
- ösztönző haszonszabályozás, (Googins – Rochlin, 2000)
- a közérdek védelme (szabályozással, versennyel, társadalmi részvétellel). (Jenei – Vári, 2000, Kay – Reeves, 2004, Broadbent – Laughlin, 2003).

A célok meghatározásával eldől, hogy például pusztán egy a maastrichti követelményekkel kapcsolatos szabályozás kijátszásáról szól-e a PPP-projekt, vagy vannak ezen túl a projekt teljesítményével kapcsolatos konkrét, mérhető elvárások is, amelyekben a felek megállapodnak. A megfelelő teljesítményértékelés törekszik a projekt által létrehozott hasznok átfogó értékelésére és számszerűsítésére, majd ennek a költségekkel való szembeállítására. A kapott érték viszonyítási alapja az, hogy ugyanez a beruházás állami megvalósítással (jellemzően hitelfelvétellel) ugyanolyan elvárt minőséget feltételezve mekkora költséggel lett volna kivitelezhető (ez a PSC: public sector comparator értéke). (HM Treasury, 2004). A kockázatmegosztás általánosan elfogadott alapelve, hogy előzetesen fel kell mérni a projekt sikerét befolyásoló kockázati tényezőket, majd ezek kezelésének felelősségét ahhoz a szerződő félhez kell rendelni, amelyik jobban képes annak csökkentésére. (Grimsey – Lewis, 2002). Ezzel szorosan összefügg a haszonszabályozás, amelynek keretében át kell gondolni, hogyan oldható meg, hogy a projekt teljes időtartama alatt biztosítható legyen a felek elkötelezettsége az értéknövelő együttműködésre. A közérdek védelme pedig a képviselői demokráciára épülő intézményrendszer anomáliáinak kezelése végett egy több évtizedes, alapvetően adóforintokból finanszírozott projekt esetében alapfeltétel a sikerhez.

Az empirikus kutatási módszertan átfogó áttekintése

Kutatásunk a magyarországi szakajtó adott időszakban megjelent PPP-vel kapcsolatos írásainak tartalomelemzésére épül. Szakmai koncepciójának alapja a fenti elvi háttér tükröztetése az elemzésben. Mivel kezdettől várható volt, hogy nagyobb elméleti kifinomultságú írásokra a sajtóban nem számíthatunk, az öt elméleti szempontot három nagyobb szempontba sűrítettük:

- az első szempont a projektek céljának megítélésére összpontosít. A szakirodalom alapján megpróbáltuk megfogalmazni azokat a kulcsszavakat, amelyek a lehetséges projektcélok jelentését hordozzák. Ezek többsége az elméleti szempontból „helyes” célkitűzésekre irányul (fejlesztés, minőség, hatékonyság stb.), másik része a gyakorlatban várhatóan megjelenő, elméleti szempontból kevésbé védhető célokat ragadja meg (deficit kikerülése, trükk stb.).
- a második szempont az értéknövelés középpontjában álló hatékonyságnövelés hangsúlyait kívánja megragadni. Noha elméletileg ez nagyon átfogó, sok

megközelítést magába foglaló kategória, várható volt, hogy a sajtóban csak nagyon egyszerű, könnyen értelmezhető formában jelenik majd meg. A kulcsszavak kiválasztásával is a nyersebb, hétköznapiabb kifejezésekre összpontosítottunk (amelyek ugyanakkor nyilván nem tükrözik teljes pontossággal az elméleti megfontolásokat): kockázatmegosztás, piac, fogyasztó, profit, haszon stb.

- végül egy külön szempontba rendeztük a közérdek védelmével, a társadalmi részvétellel kapcsolatos elvi megfontolásokat. Előzetesen várható volt, hogy ezek megjelenése az előző kettőnél jóval kevésbé lesz gyakori, elvi jelentősége miatt mégsem szerettük volna kihagyni, vagy valamilyen más szemponttal összevonni. A kulcsszavak és a mögöttes elvi megfontolások közti megfeleltetés itt sem volt problémamentes, a használható megoldásra törekedve ugyanakkor rugalmasak voltunk (verseny, felelősség, társadalom, elszámoltathatóság stb.).

A gyűjtött adatok elemzésének három szakmai fókuszpontja:

- a PPP-hez kapcsolódó kiemelt szempontokon belül vizsgált kulcsszavak előfordulási gyakoriságának elemzése (mely szavak hordozzák az általunk vizsgált szempont jelentését leginkább a sajtóban),
- az évek elteltével ezen gyakoriságok változási irányának jellemzése (tapasztalható-e elméleti szempontból értékelhető előrelépés a PPP értelmezésében),
- végül pedig a vizsgált szempontok exponáltsága egymáshoz képesti arányának vizsgálata (vajon a célokról, az értéknövelést célzó hatékonyságról vagy a közérdek védelméről esik-e több szó a cikkekben).

A kutatás kezdetén négy magyar folyóiratot választottunk ki, melyekből való legyűjtés képezte a kutatás alapját. A folyóiratok kiválasztási szempontjai között szerepelt, hogy megfelelő mennyiségű elemezhető, témánkhoz kapcsolódó cikket tartalmazzanak, gazdasági jellegű, országos médiumok legyenek. További szempontot jelentett, hogy megtalálható legyen közöttük mind napi, mind ritkábban megjelenő folyóirat is, illetve lehetőleg rendelkezzenek elektronikus keresőrendszerrel. A kritériumrendszer alapján a választás a Napi Gazdaság, Világgazdaság, Figyelő és HVG folyóiratokra esett.

A kutatáshoz a kiválasztott sajtóorgánumok adatbázisaiból a PPP-vel kapcsolatos cikkeket gyűjtöttük le, majd a kutatásunk szempontjából fontos jelentéseket hordozó kulcsszavak évenként összesített gyakoriságát a tartalomelemzés módszerét felhasználva elemeztük. A

kulcsszavak gyakoriságát egyrészt évenként és folyóiratonként gyűjtöttük, másrészt azt is leszámoltuk, hogy hány cikkben jelent meg az adott kulcsszó, bővítve ezzel a későbbi elemzési lehetőségeket. A cikkekre alapuló leszámolás fő oka az volt, hogy nem csak az hordoz információt, hogy egy adott folyóiratban hányszor szerepel bizonyos kulcsszó, hanem az is, hogy milyen gyakorisággal foglalkozik bizonyos témával az adott sajtóorgánium, tehát hány cikkben találhatóak meg a szavak.

A végleges gyűjtés elvégzése előtt a HVG-n és a Napi Gazdaságon előtesztelést végeztünk. Ez azt jelentette, hogy egy év leggyűjtött anyagára leszámoltuk a kulcsszavakat. Az előtesztelésnek fontos gyakorlati tanulságai voltak, melyek később lényegesen egyszerűsítették munkánkat. Az egyik legfontosabb eredménye volt, hogy rávilágított arra, hogy a szavak gyűjtését célszerű a szótó leszámolására egyszerűsíteni, mivel egyes ragozások nem változtatják meg a szó jelentését, szempontokba történő besorolását. Ezért nem érdemes a különböző ragozott formák külön-külön történő számlálása. Emellett szembesültünk azzal a ténnyel, hogy néhány kulcsszó többféle szöveggörnyezetben, többféle jelentéssel is előfordult, melyek közül néhány nem volt releváns számunkra (pl.: a „kockázat” PPP-hez és nem PPP-hez kapcsolódó használata, vagy szabaddemokrata kifejezés számtalan előfordulása a demokrácia kulcsszónál). Ezekben az esetekben értelemszerűen csak a releváns kulcsszavak leszámolására került sor.

Nemcsak az eddig említett „abszolút számokkal” dolgoztunk, hanem figyelembe vettük, hogy az egyes újságok eltérő gyakorisággal jelennek meg, ezért jelentősen eltér pl. a HVG és Világgazdaság releváns cikkeinek száma. Ezen hatás kiszűrése érdekében normáltuk, leosztottuk a megkapott gyakoriságokat a szavak, illetve a cikkek számával („relatív értékek”). Mind az abszolút, mind a relatív értékek fontos információt hordoznak, ezért szükséges mindkettő figyelembe vétele az elemzésnél. Az abszolút értékek tükrözik az újság megjelenési gyakoriságát, a PPP-vel foglalkozó cikkek terjedelmét, számát, míg a relatív értékek ezen mennyiségbeli adatoktól, változásoktól megtisztítják az számainkat, és összehasonlíthatóvá teszik a különböző folyóiratok adatait.

A kapott értékekből számos mutatószámot képeztünk; minden évre négyet. Ebből kettő az „abszolút számokkal”, kettő pedig a „relatív értékekkel” számol. A kettő mutatóból az egyik a cikkekre vonatkozik, a másik pedig folyóiratonként tartalmazza a szavak számát. A mutatószámok képzésének fő célja, hogy az alapadatokban lévő információt sokféleképpen jelenítsük meg, a szavakat és a szempontokat széles körűen leírjuk abból a célból, hogy a

mutatók információtartalmának sűrítésével (főkomponens elemzés) jellemezni tudjuk az egyes szempontokon belül a kulcsszavak arányát, illetve ezek időbeli változását.

A mutatószámokat az SPSS programcsomag segítségével, a főkomponens-elemzés módszerével illetve megoszlási viszonyszámokkal elemeztük. A főkomponens elemzést tekintettük elsődleges módszernek, hiszen ezzel a módszerrel a mutatók információtartalmát szempontonként egy főkomponensbe sűrítve is meg tudtuk jeleníteni. Ezzel szemben a megoszlási viszonyszámok esetében, ha a több szempontból legyűjtött információ megőrzésére törekszünk, akkor érdemes az elemzést külön a cikkekre és külön a folyóiratok egészére elvégezni. A sokaság megbontása az elemzés megsokszorozódását eredményezi, mely megnehezíti a kapott eredmények értelmezését, áttekinthetőségét. Még egy kérdés merül fel: miért alkalmazzuk a főkomponens elemzést, ahelyett, hogy a kiszámított mutatók egyszerű átlagát vennénk, mely gyors és könnyen értelmezhető eredményt adna. A főkomponens elemzés alkalmazását az igényli, hogy a kiszámított mutatók eltérő mértékegységűek (pl.: db/cikk, db/szavak száma, db), így az egyszerű átlagolásuk értelmetlen eredményt hozna. Abban az esetben alkalmaztuk mégis a megoszlási viszonyszámokat, amikor a főkomponens elemzés futtatásánál technikai problémák adódtak.

Az adatbázis frissítése minden év szeptemberében történik, majd a leírt elemzéseket az új adatok felhasználásával ismételten el kell végezni. Ez lehetőséget nyújt arra, hogy az egyes években bekövetkező hangsúlyeltolódásokat is meg lehessen állapítani. A kutatás 2006 nyarán, az adatgyűjtés pedig 2006 szeptemberében kezdődött.¹ Ekkor a HVG és a Figyelő esetében az elmúlt 3 év, a Napi Gazdaság és a Világgazdaság esetében pedig az elmúlt 2 év adatbázisát felhasználva történt meg a legyűjtés. A különböző hosszú időszak választásának oka az volt, hogy minden folyóirat esetén szükség volt egy kritikus mennyiségre a módszer megbízhatóságához. A napilapoknál ehhez elég volt 2 év cikkeire, azonban a hetilapoknál a ritkább megjelenés miatt hosszabb időintervallum választására volt szükség. Ennél hosszabb idősor választására a PPP magyarországi újszerűsége miatt nem volt lehetőségünk. A kutatás kezdete óta adataink frissítésére egyszer, 2007 őszén került sor. Egy év a kutatásban szeptembertől szeptemberig terjed, így ha pl. 2006-ról van szó, akkor ez alatt 2005 szeptembere és 2006 szeptembere között eltelt időt értjük.

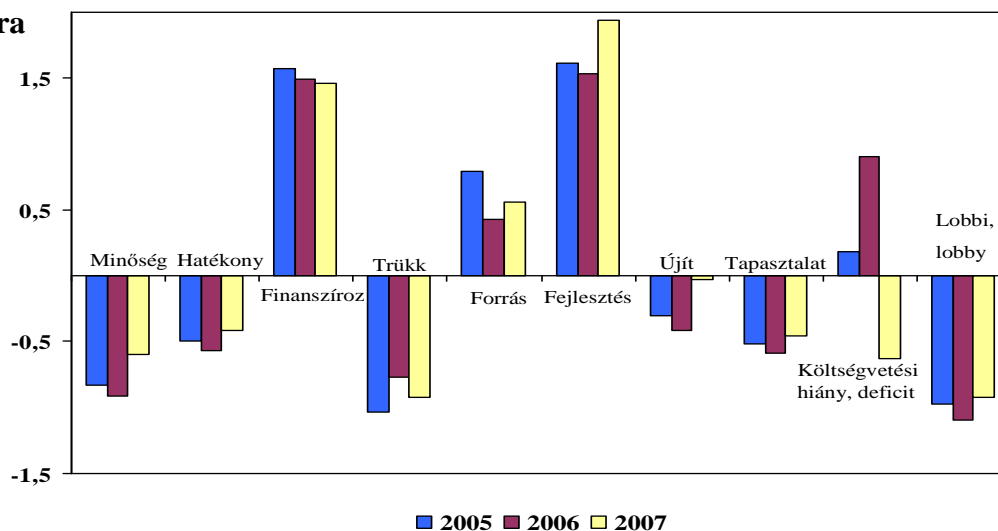
¹ Az elemzés első szakaszában elvégzett áldozatos munkájáért Hudák Emesének (Budapesti Corvinus Egyetem, III. évf.) és Horváth Lajosnak (Budapesti Corvinus Egyetem, V. évf) szeretnénk köszönetet mondani.

Kulcsszavak szempontokon belüli arányának elemzése

Elsőként az egyes kulcsszavak szempontokon belüli hangsúlyainak vizsgálatára került sor. A főkomponens elemzéssel a mutatószámokban lévő információ sűrítése a cél, az információ minél nagyobb hányadú megőrzése mellett. Az elemzés eredményeképpen minden kulcsszóra kapunk főkomponens score-okat, melyek lehetőséget adnak arra, hogy a kulcsszavak kategórián belüli súlyára, szerepére vonjunk le következtetéseket. Megtehetjük ezt, hiszen főkomponensenként a score-ok átlaga nulla, szórása egy, ezért a negatív értékek átlag alatti, míg a pozitív értékek átlag feletti előfordulási gyakoriságot jelentenek.

Az első szempont esetében a főkomponens score-ok vizsgálatakor azt tapasztaljuk, hogy a fejlesztés és finanszírozás kulcsszavak dominálják a kategóriát, míg a minőség, hatékony, trükk, tapasztalat és lobbilobby szavak jelentősen elmaradnak az első szempont átlagától. Kiemelt figyelmet érdemlő kulcsszópáros a költségvetési hiány-deficit, melyek átlag feletti az első két évben. Az első szempont általános jellemzése alapján tehát elmondható, hogy a magyar sajtóban a PPP célja(i)ként leggyakrabban fejlesztési és finanszírozási célok jelennek meg, a költségvetési hiány, deficit előfordulási gyakorisága egy évben kiemelkedő volt, a hatékonyság, minőség nem jellemző cél a vizsgálatunk szerint.

1. sz. ábra

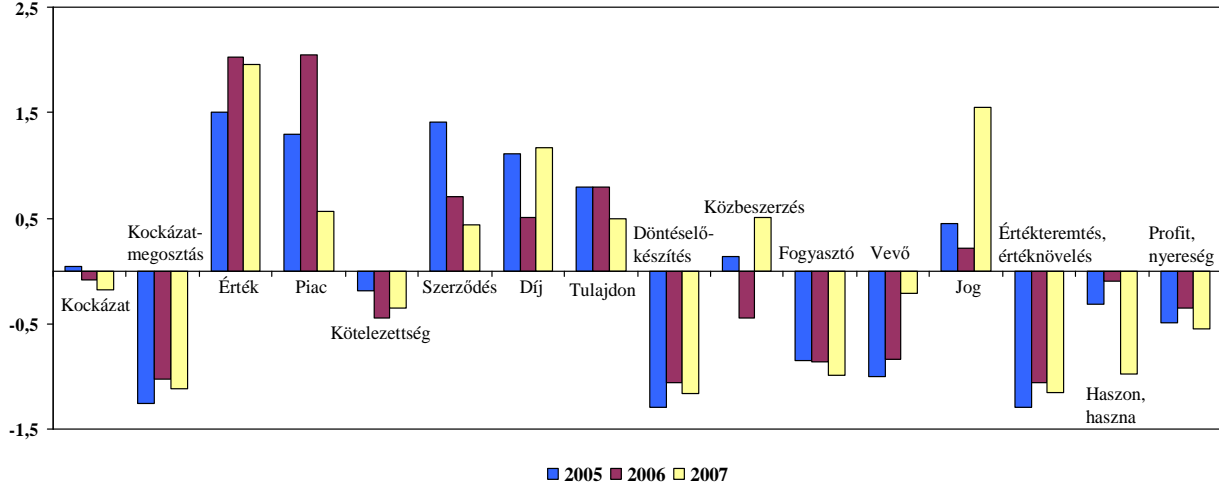

Forrás: Saját adatgyűjtés elemzése

A második szempont esetében kiemelkedő szavak az érték és piac. Jelentősen átlag alatti a kockázatmegosztás, döntéselőkészítés, fogyasztó és vevő kulcsszó. Ez azt mutatja, hogy a PPP hatékonyságával kapcsolatban (még) sem a kockázat és kockázatmegosztás, sem a

fogyasztóorientáltság nincs középpontban. Ehelyett sűrűn jelenik meg a projektek díjazásának kérdése, a tulajdoni helyzet ismertetése, az eljárás lefolytatásának módja. A gyakran előforduló szavak a konstrukció bemutatására utalnak; a PPP-vel kapcsolatos kezdeti, alapvető fogalmak jelennek meg.

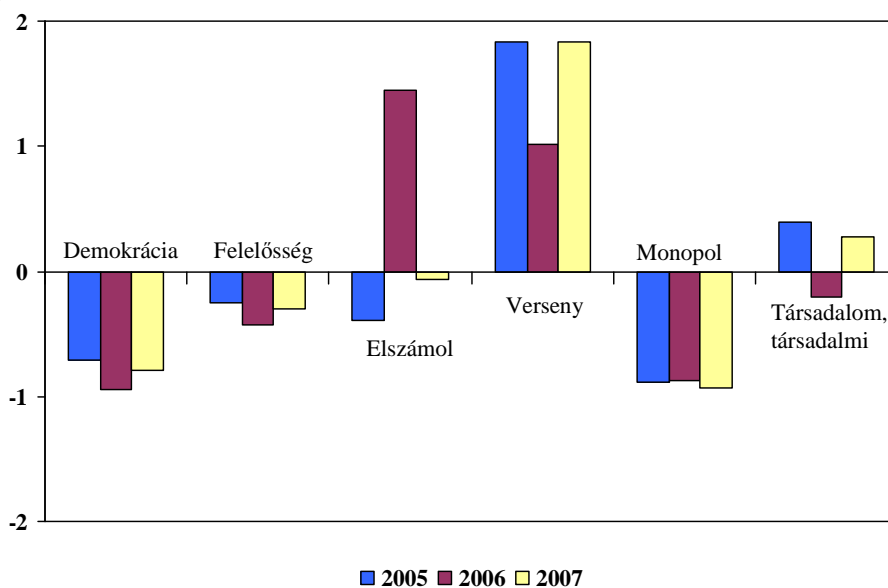
2. sz. ábra

Forrás: Saját adatgyűjtés elemzése

A harmadik kategóriát a verseny szó dominálja, míg a demokrácia, illetve a monopól, monopólium kulcsszavak aránya elhanyagolható. A társadalom, társadalmi szavak együtt átlagosnak mondhatóak, a felelősség kulcsszó átlag alatti.

3. sz. ábra

Forrás: Saját adatgyűjtés elemzése

A kulcsszavak arányának időbeli változása

A kutatás második célja a három kategórián belüli arányok időbeli változásának jellemzése. Erre az adja meg a lehetőséget, hogy évenként kiszámított mutatókból történt meg főkomponensek képzése. Ezért minden évre, melyre adatokkal rendelkezünk, külön-külön kaptunk score-értékeket. Így tudjuk elemezni a három vizsgált év adatainak változásait, rá tudunk világítani a lényeges elmozdulásokra. A rendelkezésünkre álló idősor rövid, mely alapján tendenciákra vonatkozó következtetéseket nem tudunk levonni, az adatbázis évenkénti frissítése azonban a későbbiekben erre is lehetőséget fog adni. A változások elemzésekor két egyedi érték között nem beszélhetünk statisztikai értelemben szignifikáns, illetve nem szignifikáns változásról, ezzel szemben lényeges vagy nem lényeges elmozdulásról tudunk említést tenni. Ehhez meg kell határozni a lényegesség küszöbértékét. Minden szempontra kiszámítottuk az eddigi változásokat, majd mivel a változás iránya (csökkenés, növekedés) nem számít a lényegesség meghatározása esetén, ezért a kiszámított elmozdulások abszolút értékét vettük. Végül ezen értékek számtani átlagát és mediánját is kiszámoltuk. A lényegességi küszöbérték meghatározásához a mediánt választottuk azon kedvező tulajdonsága miatt, hogy a számtani átlaggal szemben nem érzékeny a szélsőséges értékekre. Ez alapján a lényegesség küszöbértékét 35%-ban határoztuk meg.

Az első szempont esetében a költségvetési hiány, deficit kulcsszavak arányának változása lényeges, illetve kutatásunk szempontjából nagyon fontos is. 2005-ről 2006-ra majdnem megnégyszereződött a két kulcsszó score-értéke, 2007-ben viszont már negatív, tehát átlag alatti az előfordulási gyakorisága. Ez esetben a hosszú távú változás iránya lesz igazán érdekes, hiszen jelenleg még nem állapítható meg, hogy a 2007-re megfigyelt csökkenés mennyiben egy év specialitása, vagy mennyiben a PPP hazai meghonosodásának, szemlélet fejlődésének eredménye, hogy ez a cél egyre kevesebb említést igényel.

Sok szónál jellemző, hogy a 2006 évi változás iránya ellentétes előjelű, mint a 2007 évi. Erre jó példa volt a költségvetési hiány, deficit kulcsszavak említett problémája, de ilyen jellegű, lényeges változás történt az újít, forrás és a minőség kulcsszavaknál is. Az elméleti szempontból „helyes” célok (minőség, hatékony, fejlesztés) aránya csökkent 2006-ra, míg az elméleti szempontból kevésbé védhető célok (költségvetési hiány, trükk) aránya nőtt. A változások mértéke a legtöbb esetben meghaladja a lényegességi kritériumot, vagy alig marad el tőle. Ez azt mutatja, mintha a második év hangsúlyai között erőteljesebb szerepet

képviselne a trükközés, a deficit elkerülés, míg pl. a minőség, újítás, hatékonyság, mint célok háttérbe kerültek volna. A harmadik évre ez a jelenség eltűnik. A hosszabb távú trendekről, elmozdulásokról az idősor rövidege miatt egyelőre itt sem tehetünk megállapításokat.

A második szempont esetén a három év alatt megfigyelhető elmozdulások elemzése során néhány változásra hívnánk fel a figyelmet. A második évre lényeges növekedés az eleve jelentősen átlag feletti gyakoriságú érték és piac kulcsszónál figyelhető meg. 2006-ra lényeges csökkenés a szerződés, díj és közbeszerzés szavakra jellemző. 2007-re a piac szó meghatározó szerepe lényegesen csökken, a szerződés kulcsszó előfordulása tovább csökken, míg a jog szó gyakorisága lényegesen megemelkedik, a haszon gyakorisága pedig lényegesen csökken. Az elmozdulásokból azonban nem vonhatók le az előző kategóriánál megfogalmazott gondolatról további következtetések, egyrészt, mert ennél a kategóriánál a kulcsszavak nem mutatnak az előbbihez hasonló együttváltozásokat, illetve számos széles értelmű, használatú szó szerepel ebben a kategóriában (pl.: jog, kötelezettség, piac). Egy dolgot érdemes még az alapadatok alapján megjegyezni; 2007-ben először jelennek meg az értékteremtés, értéknövelés kulcsszavak a Világgazdaságban.

Ha az időbeli változásokat a harmadik szempont esetében is megvizsgáljuk, akkor több érdekes jelenséget tapasztalhatunk. Egy ezek közül az elszámol szó előfordulásának lényeges növekedése 2006-ra. Ez alátámaszthatja az első kategóriánál megfogalmazott gondolatot (amely szerint 2006-ban a magyar médiában a PPP körüli diskurzus meghatározó eleme a trükközés, költségvetési hiány volt), amennyiben az elszámoltathatóság hiányaként jelent meg gyakran az „elszámol” kulcsszó. Ha az elszámoltathatóság azonban nem ilyen értelemben, tartalommal jelent meg, akkor pedig cáfolja. Az elszámol szó előfordulásának növekedésével párhuzamosan a demokrácia, verseny és társadalom, társadalmi szavak aránya csökkent lényegesen.

Erre a szempontra igaz leginkább, hogy bár a szemponton belüli arányok vizsgálata is érdekes eredményeket hozott, a többi szemponthoz viszonyított aránya és ennek időbeli változása még fontosabb.

A szempontok arányának egymáshoz képest való elemzése

Ezen cél megvalósítása során több technikai probléma merült fel, melyek miatt a főkomponens elemzés módszerét nem tudtuk használni. Ha a három szempontra (megfigyelések szerepét töltik be) futtatnánk az eljárást, akkor túl kevés ezen szempontok száma a mutatók (itt változók) számához képest. Ez azt okozza, hogy a főkomponens elemzés matematikai feltételei sérülnek, nem lesz pozitív definit a korrelációs mátrix, ezért negatív saját értékeket kapunk. Megoldást a másodlagos módszer - megoszlási viszonyszámok - alkalmazása jelentheti.

Az elemzéshez új mutatókat képeztünk: átlagoltuk a különböző folyóiratokhoz tartozó relatív (ezrelékes) értékeket. Ezt az átlagolást évenként végeztük el, külön a folyóiratokra és cikkekre. Így az értékek számtani átlagából képzett mutatók jelentették a kiindulópontot. Az egy kulcsszóra vetített megoszlási viszonyszámok az egyes szempontok egymáshoz képest való elemzésére is lehetőség adtak.

1. sz. táblázat A szempontok aránya a folyóiratonként gyűjtött adatok alapján

	2005	2006	2007
Első szempont	49,3%	45,6%	42,7%
Második szempont	37,3%	32,3%	44,8%
Harmadik szempont	13,4%	22,1%	12,5%

Forrás: Saját adatgyűjtés elemzése

2. sz. táblázat A szempontok aránya a cikkenként gyűjtött adatok alapján

	2005	2006	2007
Első szempont	48,8%	43,9%	39,3%
Második szempont	33,7%	31,5%	41,2%
Harmadik szempont	17,5%	24,6%	19,4%

Forrás: Saját adatgyűjtés elemzése

Mind a két vizsgálati mód esetében az első szempont meghatározó aránya látszódik, a harmadik szempont szavainak előfordulási aránya a legalacsonyabb. Ez azt mutatja, hogy 2004 és 2007 között a vizsgált folyóiratokban a PPP céljaival kapcsolatos kérdések fordultak elő a legnagyobb arányban, a hatékonysággal kapcsolatos kulcsszavak megjelenési aránya szintén magas volt, a társadalmi kontrollt reprezentálni kívánó szempont pedig a másik kettőhöz képest lényegesen kevesebbszer jelent meg.

A harmadik szempont arányánál lényeges változás tapasztalható, a második évre lényegesen növekedett az aránya, alapvetően az első szempont csökkenése mellett. Természetesen ez a növekedés jelentheti a társadalmi kontroll hiányának említését is, a kutatásunk csak azt állítja, hogy ebben az évben többször fordulnak elő a kategóriához kapcsolt kulcsszavak. A hatékonysággal összefüggő szavakat tartalmazó szempont aránya a harmadik évre növekedett meg, mely mind a két másik szempont arányának csökkenése mellett ment végbe.

Összefoglalva a kisebb hangsúlyeltolódások mellett megállapítható, hogy a célokkal kapcsolatos diskurzus dominálja a magyar sajtót, míg a társadalmi kontroll kulcsszavai arányaiban lényegesen kevesebbszer jelennek meg.

Az elemzés megbízhatóságának és érvényességének ellenőrzése

Felmerül elemzésünk megbízhatóságának kérdése. Ennek ellenőrzéséhez a másodlagos módszerünket használtuk fel. A megoszlási viszonyszámok segítségével az előző fejezetben ismertetett mutatókkal, az egyes szempontokon belül, a kulcsszavakra képeztünk megoszlási viszonyszámokat. Ezek segítségével szintén lehetőségünk nyílt a kulcsszavak szempontokon belüli arányának elemzésére. Mivel a megoszlási viszonyszámokat mind a három évre külön-külön képeztük, ezért a kutatásunk második céljával kapcsolatban is kaptunk eredményeket. A másodlagos módszer eredményeit összevetettük a főkomponens elemzés ismertetett eredményeivel. Ez alapján elmondható, hogy a két módszer eredményei összhangban állnak egymással.

A második problémakör, melyről szólnunk kell, a kutatás érvényességének ellenőrzése. Ennek érdekében a PPP több érintettjével mélyinterjút készítettünk, amelyek megközelítésünk struktúráját, illetve főbb következtetéseinket is megerősítették.

Összegzés

Az empirikus kutatásra épülő elemzés rávilágít arra, hogy Magyarországon a PPP-ről való gondolkodás, a jelenség térnyerésének korai szakaszában vagyunk. A legtöbb szó a téma kapcsán a szaksajtóban a PPP céljairól, technikai körülményeiről (tulajdonjogok, szerződés, díjak stb.) esik, míg a projektek közgazdasági értelmét jelentő hatékonyság és/vagy minőség-növelés fokozatosan nyer teret. A társadalmi kontroll biztosítása egyelőre kevésbé téma a gazdasági sajtóban.

Az elemzés a kezdeti évek izgalmas folyamatait tárja fel, amelynek alapján megállapíthatjuk, hogy a magyar gyakorlatban körvonalazódó PPP még nem az a PPP, amely a nemzetközi tapasztalatok alapján a közfeladatok megvalósításának közgazdaságilag megalapozott eszköze lehetne. Óva intjük ezért a döntéshozókat az első évek nekibuzdulását követő kiábrándulástól: nem a PPP módszer elvetése a megfelelő válasz a létező hibákra, hanem alkalmazásának módján kell javítani, a fokozatosan halmozódó tapasztalatok értő felhasználásával.

Felhasznált irodalom

- Broadbent, J. – Laughlin, R. (2003): Control and legitimation on government accountability processes: the Private Finance Initiative in the UK; *Critical Perspectives on Accounting*, 14. pp. 23-48
- Clarke, P. – Healy, K. (2003): Investigating Aspects of Public Private Partnerships in Ireland; *The Irish Journal of Management* pp. 20-30.
- Collin, S. O. – Hansson, L. (2000): The propensity, persistence and performance of public-private partnerships in Sweden; in: Osborne, S. P. (szerk.): *Public-Private Partnerships – Theory and practice in international perspective*; Routledge, London
- Googins, B. K. – Rochlin, S. A. (2000): Creating the Partnership Society: understanding the Rhetoric and Reality of Cross-Sectoral Partnerships; *Business and Society Review*, 105:1 pp. 127-144.
- Grimsey, D. – Lewis, M. K. (2002): Accounting for Public Private Partnerships; *Accounting Forum*, Vol. 26., No. 3., Sept. pp. 245-270.
- Haggart, T. (2004): An Examination of the Private Finance Initiative – Has the PFI Initiative Assisted in the Investment in our Public Services or has it been an Expensive Diversion?; in: Ghobadian et al. (szerk.): *Public-Private Partnerships, Policy and Experience*; Palgrave Macmillan, Basingstoke, New York
- Hardcastle, C. – Boothroyd, K. (2003): Risks overview in public-private partnership; in: Akintoye, A. – Beck, M. – Hardcastle, C. (szerk.): *Public-Private Partnerships – Managing risks and opportunities*; Blackwell Science, Oxford, UK
- HM Treasury (2004): *Value for Money Assessment Guidance*; August
- Hood, J. – McGarvey, N. (2002): Managing the Risks of Public-Private Partnerships in Scottish Local Government, *Policy Studies*, Vol. 23, No. 1 pp. 21-35.
- Jenei, Gy. – Vári, A. (2000): Partnership between local government and the local community in the area of social policy – A Hungarian experience; in: Osborne, S. P. (szerk.): *Public-Private Partnerships – Theory and practice in international perspective*; Routledge, London

- Kay, M. – Reeves, E. (2004): Making PPPs Accountable: The Case of Ireland; in: Ghobadian et al. (szerk.): Public-Private Partnerships, Policy and Experience; Palgrave Macmillan, Basingstoke, New York
- Klijn, E. H. – Teisman, G. R. (2004): Public-Private Partnership: The Right Form at the Wrong Moment? An Analysis of Institutional and Strategic Obstacles; in: Ghobadian et al. (szerk.): Public-Private Partnerships, Policy and Experience; Palgrave Macmillan, Basingstoke, New York
- Kozma, M. (2007): Értékteremtés Public-Private Partnership keretében – a vállalkozó szemszögéből –, doktori (Ph.D.) tézistervezet, Budapesti Corvinus Egyetem, Budapest
- McQuaid, R. W. (2000): The theory of partnerships: why have partnerships?; in: Osborne, S. P. (szerk.): Public-Private Partnerships – Theory and practice in international perspective; Routledge, London
- Van Ham, H. – Koppenjan, J. (2002): Building Public-Private Partnerships – Assessing and managing risks in port development; Public Management Review, Vol. 4. pp. 593-616.
- Wakeford, J. – Valentine, J. (2001): Learning through Partnership: Private Finance and Management in the Delivery of Services for London; Public Money & Management, Oct-Dec pp. 19-25, CIPFA